

ENIGE TWENTSE GESLACHTSNAMEN MET TOPONYMISCHE ELEMENTEN.

Onder bovenstaande titel gaf wijlen Dr. Schönfeld in Dr. Bl. VI, p. 118-127 een reeks twentse geslachtsnamen, met de verklaring van een aantal ervan, waarna Prakken in deel VII, p. 60-65 enkele verklaringen aanvulde of amendeerde. Enige namen zijn niet verklaard, deels omdat de betekenis doorzichtig was, deels waarschijnlijk omdat een verklaring niet te geven leek. Een daarvan is de naam Slettenhaar, ook in afgesloten vorm voorkomend als Slettenaar. Moerman, NGN VII, 24 dacht aan slat, slätte = veenplassen. Er bestaat echter een woord slêt, slete, dat Schiller-Lübben, *Mittelniederdeutsches Wörterbuch* omschrijven als: „junges Holz, so wie es in Ställen und Zimmern auf dem Lande zur Belegung der Balken gebraucht wirdt, dasz Heu, Stroh, Garben darauf luftig liegen können”. Sletholt: „Holz, das zu sleten dient”. Fr. Woeste, *Wörterbuch der Westfälischen Mundart*, geeft onder slaite: „runde stange, pl. slaiten. So heissen die stangen, welche statt der Sparren dienen, om darauf das dachstroh zu befestigen. (Mecklenburg: slête). Gehört wol zu slaiten = schliessen”. Dit is hetzelfde woord dat Wanink, *Twents-Achterhoeks' Woordenboek* vermeldt als: slêet: „lange dunne stam, gebruikt op de balken en als afsluiting van weiden enz. voor het vee. Misschien verwant met sluiten. Mnl. sliet = lange dunne paal.” Het Mnl. Wdb. geeft onder sliet (sleit): „Mnnd. slête; Wvla. sliet; Ned. sliet = lange dunne paal”, en citeert als voorbeeld: „vor eyn elsen sliet, daer men ein cruyce afmakede, dat op den Brincke staen soelde”. Franck - v. Wijk, s.v. sliet ¹⁾ geeft: „lange buigzame paal, paal als scheiding tussen dieren in den stal, ruimte tussen twee slieten. N-Br.: „zachte wilgen- of elsentak van enige ellen lengte”. Westf. slaite; Eng. sloate.” Dit laatste woord is een variant van slote, dat grendel betekent en ook met sluiten verwant is (Oxf. Eng. Dict.). Sl.-v.B., II, 257 vermeldt: „Land op ten Sleethovel (Zeddam, 1474) en Hommen, Dr. Bl. VII, 154: „de Sletkamp”, bij Ootmarsum (1750).

Uit het bovenstaande is wel duidelijk, dat Slettenhaar en Sletkamp een haar en een kamp aanduiden begroeid met slet'n, hout dat voor de vermelde doeleinden gebruikt wordt. Voor de verkorting ee > è zie Bezoen, Klank- en Vormleer van het Dialect der gemeente

¹⁾ Vgl. Driem. Bl. 1960, 110.

Enschede, p. 39, 6.

Een tweede haarnaam, waarvan de verklaring onbevredigend is, is Schalkhaar. Moerman, Ned. Pl., denkt aan schalk = onvrije knecht, en dat kan heel goed opgaan voor Pln als Schalkwijk, Schalkburg. Vgl. Ernst Schwarz, Deutsche Namen Forschung II, Orts- und Flurnamen, p. 71: „Schalk-: Dörfer, die ausdrücklich als Ansiedlungen von Knechten, Unfreien bezeichnet wurden. Schalchen: 1377: Schalichem”. En in Friesland: Schalzem: 1319: Scalkessum (NGN IV, 208). Voor Schalkhaar moet men naar een andere, en wellicht de oorspronkelijke betekenis van het woord zoeken. J. de Vries, Etym. Wdb. denkt aan mnd. schalk = houten stut en betoogt, dat persoonsnamen meermalen overdrachtelijk gebruikte namen voor stok en staaf zijn. In zijn Altnordisches Etym. Wtb. vermeldt hij onder skalkr: „schwert (poet.); färoer: skalkur = holzstück am dachsparren; zweeds: skalk = abgesagter balkenstumpf; mnd. schalc = stütze, auf der ein sparren ruht”. Grimm, Deutsches Wtb. vermeldt: schalk = mundartlich heiszt schalk ein kohlkopf, der in die höhe schieszt ohne sich zu schlieszen”. Deze betekenis lijkt echter voor Schalkhaar minder juist. Meer houvast bieden Schiller-Lübben: „die kleine Stütze, worauf ein Sparren oder Balken ruhet. Schalkholt = Holz, dat zu Schalken dient.” En dit vermeldt ook J. Broekhuizen, Studien over het dialect van Zelhem en de Graafschap Zutphen: skalk = lat onder aan de daksparren van een huis, waardoor het mogelijk wordt, dat de benedenste rij dakpannen lager komt te liggen”. Schalkhaar zal dus, net als slettenhaar, aanduiden een haar begroeid met dunne stammen voor de bovenvermelde doeleinden, en dit zal stellig ook gelden voor de volgende namen, die Jellinghaus, Bauernhöfe um Osna-brück, 69, geeft: „Schalkekamp, Schalksberg, Schalcksbrink”. Men denke ook aan de naam Stokken(t)reef, die een hoogte in het landschap aanduidt begroeid met dunne stammen.

Vervolgens de namen ter Schegget en Scheggetman. De families die deze namen dragen, komen oorspronkelijk uit de buurt van Lochem en Almen Sl. v. B. II, vermeldt:

p. 255 ten Schegde, erf te Almen 1494: nu: Scheggert

p. 270 Schegdet, erf te Verwolde 1494 nu: Scheggetman.

De huidige namen volgens opgaven van de gemeente-secretarieën te Gorssel en Laren (G.). Beide erven bestaan nog: de Scheggert is gelegen aan de Scheggertdijk te Almen. Scheggetman wordt nu nog be-

woud door een familie van die naam. Dit woord scheg is, volgens Jellinghaus (Wf.ON) de saksische variant van schage, schraag, dat voortleeft in enkele nederlandse en duitse plaatsnamen: Schagen (NH), Schagen bij Osnabrück, Schagern bij Steinfurt: 890: Scagahornon. Hiervan de naam Aelf van Schageharn, in 1409 priores van het stift Weerselo. (W. H. Dingeldein, Acht eeuwen stift Weerselo, 87). Met wisseling $g > f$: Schaft (N.Br.) en misschien ook Schaffelaar, vroeger Scaeflaer. Verder de familienamen Van der Schaag, Verschage, Van der Schaaf, Verschaeve. (O. Leys, Med. Comm. Naamkunde, 1957, 4, p. 168). De betekenis van schraag was: „bos, vnl. een perceel bos, dat men bij het rooien van een groot woud laat staan”. Zie hierover J. Trier, Holz, Etymologien aus dem Niederwald, 115. 1) Een andere variant is schoof, in de familienaam Verschoof. In de betekenis bos is dit samengevallen met de betekenis „bundel”. Zie J. de Vries, Altn. Etym. Wtb., s.v. skogr = mnd. schoff. Hij ontleent dit aan een artikel van O. Brattegard in het Norsk Tidsskrift for Sprogvidenskap, VII, 1934, getiteld: „Einige norwegische wörter in mitteldeutschen hanseatischen texten, 278-285”. S. v. skogr: 1447 in mnd. die Form *schoff* gebraucht. Mnd. schóf = Bündel, Bund, Stroh kann wohl die Anwendung eines solchen Wortes wie Schoff gestützt haben.”

Hengelo (O.).

B. J. HEKKET.

VOLTE.

De buurschap Volte bij Denekamp wordt door De Vries, Etym. Wdb. in verband gebracht met vaalt: „omheind deel van de es, waar de schapen ter wille van de mest gehouden worden”. Het zou dan hetzelfde woord zijn als Valte in Drente. Maar de oudste vormen van de naam zijn: 900: Uuluht, Uuluth; 11e eeuw: Fuleth; 1188: Voleth, Volthe; 1328: Voelth; 1417: Voelt; 1444: Valette; 1457: Vaelte; 1475: Valt; 1483: Vaelt. (N.G.N. I: v. Doorninck, Overijselsche Plaatsnamen, p. 132). Nu heeft Dr. O. Leys in de Med. Comm. Naamkunde 1960 in een artikel: „De wisseling v/g, f/ch in het Nederlands en de verwante talen” op p. 132-33 de vulge/wulve-toponymen behandeld. Vulg is een variant van wilg. De oudste naam voor Volte, Uuluht, lijkt me met dit woord in verband te staan. De -t is dan afgeleid van het verzamelsuffix -ithi, -idi, dat bos aanduidt. De naam zou dus betekenen: Wilgenbos. Vgl. het nabijgelegen Tilligte, 1295 Tilgede, dat De Vries verklaart als Telg met het hierboven vermelde verzamelsuffix.

Hengelo (O).

B. J. HEKKET.

1) Vgl. mijn art. over Schaag en Scheg in Med. Comm. Naamkunde 1961, 146 vv.